การศึกษาเปรียบเทียบอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ที่เกี่ยวกับคนที่พบในสำนวนฝรั่งเศสและสำนวนไทย

A Comparative Study of Conceptual Metaphors of Human in French and Thai Expressions

ชนิกานต์ วงศ์ปิยะ*

Chanikan Wongpiya

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อวิเคราะห์และเปรียบเทียบการใช้อุปลักษณ์ที่เกี่ยวกับคนที่พบในสำนวนฝรั่งเศสและสำนวนไทย และ 2) เพื่อวิเคราะห์และเปรียบเทียบมโนทัศน์ที่เกี่ยวกับคนที่พบในสำนวนฝรั่งเศสและสำนวนไทย ในการศึกษาครั้งนี้เลือกศึกษาเฉพาะสำนวนฝรั่งเศสและสำนวนไทยที่มีความหมายเกี่ยวกับคน โดยใช้แนวคิดทฤษฎีอรรถศาสตร์ปริชานของ เลคอฟฟ์และจอห์นสันในการวิเคราะห์

ผลการศึกษาประเภทอุปลักษณ์ไม่พบความแตกต่างของการจัดประเภทอุปลักษณ์ในสำนวนฝรั่งเศสและสำนวนไทย โดยแบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ได้แก่ 1) อุปลักษณ์สิ่งมีชีวิต และ 2) อุปลักษณ์สิ่งไม่มีชีวิต

ผลการศึกษาประเภทมโนทัศน์สรุปได้ว่า ผู้ใช้ภาษาของคนในสังคมฝรั่งเศสและสำนวนไทยมองคนในสังคม ดังนี้ 1) คนเป็นสิ่งมีชีวิต และ 2) คนเป็นสิ่งไม่มีชีวิต โดยสะท้อนให้เห็นจากรูปภาษาที่นำมาใช้เป็นอุปลักษณ์ และทำให้เห็นว่าสังคมฝรั่งเศสและสังคมไทยมองโลกคล้ายคลึงกันแต่เนื่องด้วยความ

---

* นิสิตปริญญามหาบัณฑิต สาขาภาษาศาสตร์การศึกษา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ติดต่อได้ที่: miracle_ku@hotmail.com

แตกต่างทางวัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ทำให้รูปภาษาที่นำมาใช้เปรียบมีความแตกต่างกัน

คำสำคัญ: อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์; สำนวนฝรั่งเศส; สำนวนไทย

Abstract

This study aims to 1) analyze and compare human metaphors in French and Thai expressions and 2) analyze and compare human concepts in French and Thai expressions. Only French and Thai expressions which contain meanings about human beings are studied. The analysis is based on Cognitive Semantics by Lakoff and Johnson.

The result of the study does not reveal any differences in terms of metaphor categories between French and Thai expressions. These metaphors are divided into two main categories, Animate and Inanimate metaphors.

The conceptual study reveals that human metaphors reflect the concepts of French and Thai people in terms of HUMAN IS ANIMATE and HUMAN IS INANIMATE and it shows that the different metaphors in French and Thai are based on the differences of culture, values, and beliefs.

Keywords: conceptual metaphors; French expressions; Thai expressions

บทนำ

ภาษาเป็นเครื่องมือที่มนุษย์ใช้การถ่ายทอดความคิด อารมณ์ ความรู้สึก และประสบการณ์ของตนเองให้ผู้อื่นได้รับรู้เพื่อสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน รวมถึงเป็นเครื่องชี้ให้เห็นความแตกต่างทางวัฒนธรรมทั้งด้านความรู้ ความคิด และทัศนคติที่ถ่ายทอดกันมาในแต่ละสังคม (ปรีชา ทิชินพงศ์, 2523: 163) ซึ่งการ

ใช้ภาษานั้นมีทั้งการสื่อความหมายโดยตรงตามรูปภาษา เช่น ความหมายตามรูปของ “หมู” คือ สัตว์สี่เท้า ตัวอ้วน กินรำ และการสื่อความหมายโดยนัยหรือการใช้ความหมายแฝง เช่น “หมู” มีความหมายแฝง คือ อ้วน สกปรก เป็นต้น

การใช้ภาษาของผู้พูดในชีวิตประจำวันมักมีการใช้ภาษาเพื่อสื่อความหมายแฝงอยู่เสมอ เช่น การใช้สำนวนที่มีการใช้ความหมายเชิงเปรียบเทียบเพื่อทำให้ผู้ฟังเห็นภาพที่ชัดเจนมากขึ้นกว่าการสื่อความหมายตรงๆ การใช้ภาษาเชิงเปรียบเทียบนี้เรียกว่า “อุปลักษณ์” ซึ่งสามารถสะท้อนระบบมโนทัศน์ของคนในสังคมได้ ดังที่ Lakoff and Johnson (1980: 4) กล่าวถึงอุปลักษณ์ว่า เป็นภาษาที่ใช้กันในชีวิตประจำวันในเชิงเปรียบเทียบและสามารถสะท้อนระบบมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาได้ เช่น TIME IS MONEY (เวลาเป็นเงินเป็นทอง) ARGUMENT IS WAR (การโต้แย้งเป็นสงคราม) หรือ LOVE IS A JOURNEY (ความรักคือการเดินทาง) เป็นต้น

การใช้สำนวนไม่เพียงแต่สะท้อนมโนทัศน์ของผู้พูดเท่านั้นแต่ยังสะท้อนถึงวัฒนธรรมของแต่ละสังคมด้วย เนื่องจากสำนวนต่างๆ นั้นมักจะเปรียบกับสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวมนุษย์ ซึ่งอาจจะมาจากมูลเหตุที่แตกต่างกัน เช่น ธรรมชาติ ประเพณี ตำนาน สัตว์ นอกจากนั้น การใช้สำนวนของแต่ละชาติแต่ละภาษาต่างมีความแตกต่างกันออกไปตามวัฒนธรรมหรือสิ่งแวดล้อมของแต่ละชาติ

การศึกษาเปรียบเทียบสำนวนต่างประเทศกับสำนวนไทยจะทำให้เข้าใจความคิด ความรู้สึกนึกคิด จิตใจ รวมถึงอุดมคติของเจ้าของภาษานั้นๆ มากขึ้น นอกจากนั้น อาจได้ข้อคิดและคติธรรมมาเพิ่มพูนสติปัญญาด้วย เนื่องจากลักษณะที่เป็นรากฐานของมนุษย์ที่ถึงแม้จะต่างชาติ ต่างภาษา ต่างวัฒนธรรม แต่ก็มิได้แตกต่างกันมากนัก (รัชนี ซอโสตถิกุล, 2550: 7-8)

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น การศึกษาเปรียบเทียบสำนวนฝรั่งเศสกับสำนวนไทยจึงนับว่ามีประโยชน์มาก เพราะทำให้มีความรู้ ความเข้าใจในตัวภาษา

และวัฒนธรรม รวมไปถึงวิธีการคิดของเจ้าของภาษามากขึ้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันทั้งผู้พูดและผู้ฟัง

นอกจากนี้ จากการสังเกตเบื้องต้นของการเปรียบเทียบสำนวนฝรั่งเศสและสำนวนไทย พบการใช้ภาษาในเชิงอุปลักษณ์มาเปรียบกับคนเป็นจำนวนมากทั้งในภาษาฝรั่งเศสและภาษาไทย ซึ่งมีทั้งการใช้คำที่นำมาเปรียบที่คล้ายคลึงกันหรือแตกต่างกันตามแต่ละวัฒนธรรมของแต่ละภาษา เช่น “Le **chat** absent, les **souris** dansent” (แมวไม่อยู่ หนูเต้นระบำ) เทียบเคียงกับสำนวนไทยได้ว่า “**แมว**ไม่อยู่ **หนู**ร่าเริง” ทั้งสำนวนฝรั่งเศสและสำนวนไทยมีการนำสัตว์มาเปรียบกับคนเหมือนกัน โดยที่แมวหมายถึงผู้ที่มีอำนาจ ส่วนหนูหมายถึงผู้น้อยหรือผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชา ทั้งสองสำนวนนี้หมายถึง เมื่อผู้ใหญ่ไม่อยู่ ผู้น้อยก็จะเฮฮาร่าเริงเหมือนกับหนู ที่เวลาแมวไม่อยู่ก็จะออกมาวิ่งเล่นอย่างสนุกสนาน หรือ “s’entendre comme **chien** et **chat**” (เข้ากันเหมือนสุนัขกับแมว) เทียบเคียงกับสำนวนไทยได้ว่า “**ขมิ้น**กับ**ปูน**” ในสำนวนฝรั่งเศสมีการนำสัตว์มาเปรียบกับคนแต่ในสำนวนไทยนำพืชมาเปรียบกับคน ทั้งสองสำนวนหมายถึงคนสองคนที่ไม่ถูกกันเมื่อมาพบกันก็มักจะมีเรื่องกันทันที เปรียบเหมือนปูนกับขมิ้นผสมกันเข้าก็เกิดปฏิกิริยาเป็นสีแดง หรือขมิ้นไปทำลายฤทธิ์ของปูนให้อ่อนลง เช่นเดียวกับสุนัขเมื่อมาเจอแมวก็มักวิ่งไล่กวด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์และเปรียบเทียบการใช้อุปลักษณ์ที่เกี่ยวกับคนที่พบในสำนวนฝรั่งเศสและสำนวนไทย

2. เพื่อวิเคราะห์และเปรียบเทียบมโนทัศน์ที่เกี่ยวกับคนที่พบในสำนวนฝรั่งเศสและสำนวนไทย

นิยามศัพท์เฉพาะ

อุปลักษณ์ หมายถึง การนำรูปภาษาของสิ่งหนึ่งมาเปรียบกับอีกสิ่งหนึ่งที่มีลักษณะบางอย่างคล้ายคลึงกัน โดยส่วนใหญ่มักใช้สิ่งที่เป็นรูปธรรมมาเปรียบกับสิ่งที่เป็นนามธรรม ซึ่งในงานวิจัยนี้หมายรวมถึงอุปมาอุปไมย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. เก็บรวบรวมข้อมูลสำนวนฝรั่งเศสที่เทียบเคียงสำนวนไทยได้ จากหนังสือสำนวนฝรั่งเศสและสำนวนไทย จำนวน 6 เล่ม
2. คัดเลือกข้อมูลเฉพาะสำนวนที่มีความหมายเกี่ยวกับคนที่พบในสำนวนฝรั่งเศสและสำนวนไทย
3. จำแนกประเภทของอุปลักษณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวกับคนที่ปรากฏในสำนวนฝรั่งเศสและสำนวนไทย
4. วิเคราะห์และเปรียบเทียบการใช้อุปลักษณ์ที่พบในสำนวนฝรั่งเศสและสำนวนไทย
5. วิเคราะห์กระบวนการถ่ายโยงความหมายของอุปลักษณ์
6. วิเคราะห์มโนทัศน์เกี่ยวกับคนที่พบในสำนวนฝรั่งเศสและสำนวนไทย

ผลการวิจัย

จากข้อมูลพบว่า ทั้งสำนวนฝรั่งเศสและสำนวนไทยต่างมีการใช้อุปลักษณ์ หรือที่รู้จักกันว่า “อุปมา” หมายถึง การนำรูปภาษาที่ใช้อ้างสิ่งหนึ่งมาอ้างถึงอีกสิ่งหนึ่งเพื่อเปรียบเทียบของ 2 สิ่งที่มีลักษณะบางอย่างคล้ายคลึงกัน (Ullmann, 1962: 213; Ungerer and Schmid, 1996: 116; ประสิทธิ์ กาพย์กลอน, 2523: 212-213; โชคชัย ห่วงถนอม, 2548: 10) และมีการถ่ายโยงความหมายจากความหมายหนึ่งไปยังอีกความหมายหนึ่ง ซึ่งทั้งความหมายเดิมและความหมายใหม่จะต้องมีความสัมพันธ์ทางความหมาย (พระยาอนุมานราชธน, 2499: 239-241; ประสิทธิ์ กาพย์กลอน, 2523: 212-213) อุปลักษณ์ประกอบด้วยส่วนสำคัญ 2 ส่วน คือ 1. สิ่งที่ถูกเปรียบ (tenor) หมายถึง ความคิดที่ต้องการนำเสนอ และ 2. สิ่งที่นำมาเปรียบ

หรือแบบเปรียบ (vehicle) หมายถึง สิ่งที่สื่อให้เห็นความคิดนั้น (Ullmann, 1962: 213) ซึ่งการนำรูปภาษาของสิ่งหนึ่งมาใช้เป็นอุปลักษณ์เปรียบถึงคนที่พบในการศึกษาเปรียบเทียบสำนวนฝรั่งเศสและสำนวนไทยนั้น พบว่า มีทั้งการใช้รูปภาษาของสิ่งที่นำมาเปรียบที่เหมือนกันทุกประการทั้งในสำนวนฝรั่งเศสและสำนวนไทย การใช้สิ่งที่นำมาเปรียบที่เหมือนกันบางประการในสำนวนฝรั่งเศสและสำนวนไทย และการใช้สิ่งที่นำมาเปรียบแตกต่างกันในสำนวนฝรั่งเศสและสำนวนไทย

อุปลักษณ์ที่เกี่ยวกับคนที่พบในสำนวนฝรั่งเศสและสำนวนไทย สามารถจัดได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่ 1. อุปลักษณ์สิ่งมีชีวิต และ 2. อุปลักษณ์สิ่งไม่มีชีวิต ซึ่งสามารถจำแนกเป็นอุปลักษณ์ย่อยได้ดังนี้

1. อุปลักษณ์สิ่งมีชีวิต

อุปลักษณ์สิ่งมีชีวิต หมายถึง อุปลักษณ์ที่เกิดจากการนำรูปภาษาที่มีความหมายเกี่ยวกับสิ่งมีชีวิต เช่น มนุษย์ พืช สัตว์ มาใช้ในเชิงเปรียบเทียบ สามารถจำแนกย่อยได้ดังนี้

1.1 อุปลักษณ์มนุษย์

อุปลักษณ์มนุษย์ หมายถึง อุปลักษณ์ที่เกิดจากการนำรูปภาษาที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับมนุษย์ในด้านต่าง ๆ มาใช้กล่าวในเชิงเปรียบเทียบถึงคนในสำนวนฝรั่งเศสและสำนวนไทย ซึ่งพบว่ามีทั้งการใช้รูปภาษาของสิ่งที่นำมาเปรียบที่เหมือนกันทุกประการทั้งในสำนวนฝรั่งเศสและสำนวนไทย การใช้สิ่งที่นำมาเปรียบที่เหมือนกันบางประการในสำนวนฝรั่งเศสและสำนวนไทย และการใช้สิ่งที่นำมาเปรียบแตกต่างกันในสำนวนฝรั่งเศสและสำนวนไทย ดังนี้

รูปภาษาที่นำมาใช้อุปลักษณ์มนุษย์ที่มีการใช้สิ่งที่นำมาเปรียบเหมือนกันทุกประการทั้งในสำนวนฝรั่งเศสและสำนวนไทย ยกตัวอย่างเช่น สำนวนฝรั่งเศส parler d'une chose comme un **aveugle** des couleurs (พูดถึงสิ่งต่าง ๆ ราวกับคนตาบอดพูดถึงสี) นำมาเทียบเคียงกับสำนวนไทยได้ว่า **ตาบอด**สอดตา

เห็น เห็นได้ว่าทั้งสองสำนวนนำคนตาบอดมาเปรียบเหมือนกัน โดยสำนวนไทยมาจากนิทานโบราณเรื่องตาบอดสอดตาเห็น ซึ่งเป็นเรื่องชายตาบอดที่อวดว่ารู้ว่าเห็นทุกอย่าง เช่น เดินไปด้วยกันกับคนตาดี แล้วคนตาดีต้องการจะแกล้งคนตาบอด (ที่ชอบสอดรู้) จึงร้องว่างู คนตาบอดตกใจกระโดดออกจากทาง พลางว่า แหมมันเกือบกัดเอาแน่ะ คนตาดีว่า ไม่ใช่หรอกเชือกน่ะ ชายตาบอดก็ว่า เออนั่นสิไม่เห็นมันเลื้อยไปทางไหน ดังนั้นทั้งสองสำนวนจึงนำคนตาบอดมาเปรียบกับคนที่ไม่ได้รู้ไม่ได้เห็นอะไรด้วยตนเองแต่ทำเหมือนว่ารู้เห็นมาเอง

รูปภาษาที่นำมาใช้อุปลักษณ์มนุษย์ที่มีการใช้สิ่งที่นำมาเปรียบเหมือนกันบางประการในสำนวนฝรั่งเศสและสำนวนไทย ตัวอย่างเช่น un **chef** de cuisine (พ่อครัว) ในสำนวนฝรั่งเศสเทียบกับสำนวนไทยได้ว่า **แม่ครัว**หัวป่าก์ ซึ่งมาจากสมัยที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสต้นหัวเมืองสิงห์บุรี และได้เสวยพระกระยาหารที่ชาวบ้านตำบลหัวป่าปรุงถวาย ซึ่งในเหตุการณ์ครั้งนั้น พระองค์ทรงมีพระราชดำรัสชมว่าอาหารฝีมือชาวตำบลหัวป่าเป็นอาหารที่มีรสดีเยี่ยมและเป็นที่เลื่องลือในเวลาต่อมา จากนั้นจึงนำมาใช้เปรียบกับคนที่ทำอาหารอร่อย จากตัวอย่างนี้จะเห็นได้ว่า ทั้งสองสำนวนนำสิ่งเปรียบที่เป็นอาชีพมาเปรียบเหมือนกันแต่แตกต่างกันที่เพศเท่านั้น เนื่องจากในประเทศฝรั่งเศส คนทำอาหารตามร้านอาหารส่วนใหญ่จะเป็นผู้ชาย ในขณะที่สังคมไทยในสมัยโบราณ ผู้หญิงมักจะได้รับการอบรมสั่งสอนให้เป็นแม่ศรีเรือน หน้าที่การทำอาหารจึงถูกมองเสมือนหน้าที่ของผู้หญิงเท่านั้น

รูปภาษาที่นำมาใช้อุปลักษณ์มนุษย์ที่มีการใช้สิ่งที่นำมาเปรียบแตกต่างกันทั้งในสำนวนฝรั่งเศสและสำนวนไทย ยกตัวอย่างเช่น être avare comme **Harpagon** (ขี้เหนียวเหมือนอาร์ปากง) เทียบเคียงสำนวนไทยได้ว่า **ยิว** สำนวนฝรั่งเศสมีที่มามาจากตัวละครเอกที่ชื่อ Harpagon ในเรื่อง “l’avare” (คนขี้เหนียว) ซึ่งเป็นตัวละครที่มีนิสัยขี้เหนียวมาก ต่อมาได้มีการนำเอาลักษณะของตัวละครมาใช้เปรียบกับคนที่มีนิสัยขี้เหนียวมากๆ ในขณะที่สำนวนไทยนำชาวยิวมาเปรียบ โดยนำมาจากเรื่องเวนิสวานิชที่มีตัวละครสำคัญตัวหนึ่งเป็นชาวยิวชื่อ

ไชล็อก เป็นคนที่มีความละเอียดถี่ถ้วนในเรื่องเงินทอง ไม่ยอมเสียเปรียบ จากลักษณะของตัวละครตัวนี้ทำให้คำว่า ยิว กลายมาเป็นสำนวนเปรียบเทียบถึงคนที่ขี้เหนียว

1.2 อุปลักษณ์สัตว์

อุปลักษณ์สัตว์ หมายถึง อุปลักษณ์ที่เกิดจากการนำรูปภาษาที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับสัตว์ในด้านต่างๆ มาใช้กล่าวในเชิงเปรียบเทียบถึงคนในสำนวนฝรั่งเศสและสำนวนไทย ซึ่งพบว่ามีทั้งการใช้รูปภาษาของสิ่งที่นำมาเปรียบที่เหมือนกันทุกประการทั้งในสำนวนฝรั่งเศสและสำนวนไทย การใช้สิ่งที่นำมาเปรียบที่เหมือนกันบางประการในสำนวนฝรั่งเศสและสำนวนไทย และการใช้สิ่งที่นำมาเปรียบแตกต่างกันในสำนวนฝรั่งเศสและสำนวนไทย ดังนี้

รูปภาษาที่นำมาใช้อุปลักษณ์สัตว์ที่มีการใช้สิ่งที่นำมาเปรียบเหมือนกันทุกประการทั้งในสำนวนฝรั่งเศสและสำนวนไทย ยกตัวอย่างเช่น être comme le **chien** du jardinier qui ne mange pas de choux et n'en laisse pas manger à autrui (เป็นเหมือนหมาของชาวสวนที่ไม่กินกะหล่ำปลีและไม่ยอมให้คนอื่นมากิน) เทียบเคียงกับสำนวนไทยได้ว่า **หมา**ในรางหญ้า จากตัวอย่างเห็นได้ว่าทั้งสองสำนวนนำ หมา มาเปรียบกับคนเหมือนกัน โดยสำนวนฝรั่งเศสมีที่มาจากนิทานเก่าแก่ที่ชาวสวนได้แต่งตั้งให้สุนัขเฝ้าสวนกะหล่ำปลีของเขาและเมื่อชาวสวนเสียชีวิตลง สุนัขยังคงทำหน้าที่อย่างซื่อสัตย์ ทั้งๆ ที่มันไม่กินกะหล่ำปลีแต่มันไม่ยอมให้ใครเข้ามาเอากะหล่ำปลีไป ส่วนสำนวนไทยนำมาจากนิทานอีสปที่หมาไปนอนในรางหญ้าของวัว เมื่อวัวจะไปกินหญ้าแห้งซึ่งเป็นอาหารของมันหมาก็ไล่เห่าและคอยกีดกันไม่ให้วัวเข้าใกล้หญ้าแห้งทั้งๆ ที่ไม่ใช่อาหารของมันจนวัวไม่ได้กินหญ้าแห้ง

รูปภาษาที่นำมาใช้อุปลักษณ์สัตว์ที่มีการใช้สิ่งที่นำมาเปรียบเหมือนกันบางประการในสำนวนฝรั่งเศสและสำนวนไทย ตัวอย่างเช่น être bête comme un **âne** (โง่เหมือนลา) ในสำนวนฝรั่งเศส ซึ่งนำมาเทียบกับสำนวนไทยได้ว่า โง่เหมือน**วัว**เหมือน**ควาย** ซึ่งคนทางตะวันตกเชื่อกันว่าลาเป็นสัตว์ที่โง่เขลา

เบาปัญญา ดังที่เห็นได้จากในนิทานอีสปหลายๆเรื่อง เช่น ลาโง่กับสิงโต สุนัขจิ้งจอกกับลา ส่วนในสำนวนไทย มีที่มามาจากลักษณะของวัวและควายซึ่งเป็นสัตว์ที่ต้องใช้แรงงาน ต้องมีคนมาลากมาจูง และให้ทำอะไรก็ทำ

นอกจากนี้ยังพบการใช้สิ่งที่นำเปรียบในสำนวนฝรั่งเศสต่างกับในสำนวนไทย เช่น ตัวอย่างสำนวนฝรั่งเศสที่ว่า un **ours** mal léché (หมีที่ถูกเลียไม่ดี) เทียบกับสำนวนไทยว่า ใจ**ทมิฬ** สำนวนฝรั่งเศสนำสัตว์มาเปรียบกับคนที่แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมหยาบคาย ดุร้าย สำนวนนี้เกี่ยวข้องกับหมีเพราะหมีเป็นสัตว์ที่โดดเดี่ยวและโดยทั่วไปลูกหมียังไม่ได้รับการฝึกฝน เรียนรู้อย่างสมบูรณ์เต็มที่จนกว่าแม่ของพวกเขาจะได้เลียพวกเขา ดังที่ Rabelais เคยกล่าวว่าแม่หมีที่เลียลูกน้อยของพวกมันแรงๆ จะทำให้มันอยู่ในความสมบูรณ์แบบ ดังนั้น คำว่าหมีถูกเลียไม่ดีจึงหมายถึงคนที่ยังไม่ได้รับการฝึกอบรมกฎข้อปฏิบัติทางสังคมอย่างสมบูรณ์เต็มที่ ในขณะที่สำนวนไทยนำชาวทมิฬมาเปรียบกับคนที่มีใจดุร้าย เพราะในอดีตอาณาจักรต่างๆ ของชาวทมิฬในอินเดียใต้ อย่างเช่นปาณฑยะ และโจฬะมักจะใช้กำลังทหารรุกรานอาณาจักรชาวสิงหลในลังกาบ่อยๆ บางครั้งก็ตีบ้านตีเมืองยึดครองไปแทบทั้งเกาะ รวมถึงทำลายวัดวาอารามพุทธศาสนามากมาย และเนื่องจากสิงหลลังกามีความสัมพันธ์กับประเทศไทยจึงพลอยถ่ายทอดความรู้สึกไม่ดีต่อพวกทมิฬเข้ามายังประเทศไทยด้วย ทำให้มีความคิดว่าพวกทมิฬเป็นผู้ร้ายเหมือนกัน นอกจากนี้ชาวทมิฬได้เคยเข้ามาโจมตีอาณาจักรศรีวิชัยเมื่อ พ.ศ.1573 และพระเจ้าราเชนทรโจฬะแห่งอินเดียใต้ยกกองทัพเข้ายึดอาณาจักรศรีวิชัยได้

1.3 อุปลักษณ์พืช

อุปลักษณ์พืช หมายถึง อุปลักษณ์ที่เกิดจากการนำรูปภาษาที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับพืชหรือต้นไม้ มาใช้กล่าวในเชิงเปรียบเทียบถึงคนในสำนวนฝรั่งเศสและสำนวนไทย ซึ่งพบการใช้รูปภาษาของสิ่งที่นำมาเปรียบที่เหมือนกันทุกประการทั้งในสำนวนฝรั่งเศสและสำนวนไทย และการใช้สิ่งที่นำมาเปรียบที่เหมือนกันบางประการในสำนวนฝรั่งเศสและสำนวนไทย

สำนวนที่มีการใช้รูปภาษาที่มีการใช้สิ่งที่นำมาเปรียบเหมือนกันทุกประการทั้งในสำนวนฝรั่งเศสและสำนวนไทย ยกตัวอย่างเช่น สำนวนฝรั่งเศส être le **parasite** de quelqu'un (เป็นกาฝากของใครบางคน) เทียบกับสำนวนไทยว่า **กาฝาก** ทั้งสองสำนวนมีที่มามาจากลักษณะของกาฝาก โดยธรรมชาติของกาฝากจะเป็นพืชที่อาศัยเกาะขึ้นกับพืชอื่น และดูดน้ำ แร่ธาตุ หรือสารอาหารที่สังเคราะห์แล้วจากพืชที่เกาะอยู่ จากลักษณะดังกล่าวจึงสามารถนำมาเปรียบกับคนที่เกาะผู้อื่นกินโดยไม่ได้ทำประโยชน์อะไรให้

การใช้สิ่งที่นำมาเปรียบเหมือนกันบางประการในสำนวนฝรั่งเศสและสำนวนไทย เช่น être dans la **fleur** de l'âge (อยู่ในช่วงผลิบานของวัย) เทียบกับสำนวนไทยได้ว่า วัยแรก**แย้ม** ในสำนวนฝรั่งเศสนำการผลิบานของพืชมาเปรียบกับเด็กผู้หญิงที่กำลังจะเป็นสาว เมื่อเด็กเริ่มโตเป็นสาวจะมีการแตกเนื้อสาวเช่นเดียวกับต้นไม้เมื่อผลิบานจะเริ่มแตกดอกออกใบ ส่วนสำนวนไทยนำการคลี่แย้มของดอกไม้มาเปรียบ เพราะดอกไม้ที่เริ่มโตเต็มวัย กลีบดอกไม้ที่ตูมอยู่จะค่อยๆ ผลิบานออกทีละน้อย

2. อุปลักษณ์สิ่งไม่มีชีวิต

อุปลักษณ์สิ่งไม่มีชีวิตหมายถึงอุปลักษณ์ที่เกิดจากการนำรูปภาษาที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับสิ่งไม่มีชีวิตต่างๆ เช่น สิ่งของ อาหาร รวมทั้งธรรมชาติมาใช้ในเชิงเปรียบเทียบ สามารถจำแนกเป็นอุปลักษณ์ย่อยได้ 5 ประเภท ดังนี้

2.1 อุปลักษณ์สิ่งของ

อุปลักษณ์สิ่งของ หมายถึง อุปลักษณ์ที่เกิดจากการนำรูปภาษาที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับสิ่งของต่างๆ มาใช้กล่าวในเชิงเปรียบเทียบถึงคนในสำนวนฝรั่งเศสและสำนวนไทย ซึ่งพบการใช้รูปภาษาของสิ่งที่นำมาเปรียบที่เหมือนกันทุกประการทั้งในสำนวนฝรั่งเศสและสำนวนไทย และการใช้สิ่งที่นำมาเปรียบที่เหมือนกันบางประการในสำนวนฝรั่งเศสและสำนวนไทย

การใช้รูปภาษาที่เหมือนกันทุกประการทั้งในสำนวนฝรั่งเศสและสำนวนไทย เช่น c'est un **pantin** (เป็นหุ่นเชิด) เทียบกับสำนวนไทยได้ว่า **หุ่นเชิด**

ทั้งสองสำนวนมีที่มามาจากตัวหุ่นเชิดซึ่งเป็นตัวหุ่นที่ไม่สามารถขยับเองได้ ต้องมีคนคอยจับเชือกเชิดอยู่ข้างหลังจึงจะเคลื่อนไหวได้ตามความต้องการของคนเชิด เมื่อนำมาเปรียบกับคน หมายถึงคนที่ตกอยู่ในฐานะหรือใต้อำนาจของคนอื่นที่คอยจะบงการให้แสดงพฤติกรรมต่างๆ ตามที่ตนต้องการ จึงคล้ายกับตัวหุ่นเชิดนั้น

การใช้รูปภาษาของสิ่งที่นำมาเปรียบที่เหมือนกันบางประการ เช่น être maigre comme un **clou** (ผอมเหมือนตะปู) เทียบกับสำนวนไทยได้ว่า ผอมเหมือน**ไม้เสียบผี** ซึ่งมีที่มามาจากการนำไม้ไผ่มาเสียบเข้ากับศพ เพื่อเวลาจุดไฟเผาจะได้ใช้เป็นไม้จับสำหรับพลิกศพไปมาให้ศพไหม้ได้อย่างทั่วถึง ในขณะที่สำนวนฝรั่งเศสนำลักษณะของสิ่งของที่เรียว ยาว มาเปรียบกับคน เพื่อให้เห็นภาพว่าผอมขนาดไหน

2.2 อุปลักษณ์อาหาร

อุปลักษณ์อาหาร หมายถึง อุปลักษณ์ที่เกิดจากการนำรูปภาษาที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับอาหารมาใช้กล่าวในเชิงเปรียบเทียบถึงคนในสำนวนฝรั่งเศสและสำนวนไทย ในอุปลักษณ์อาหารนี้ พบเพียงรูปภาษาของสิ่งที่นำมาเปรียบเหมือนกันทุกประการทั้งในสำนวนฝรั่งเศสและสำนวนไทยเท่านั้น คือ être serrés comme des **sardines** (แน่นเหมือนปลากระป๋อง) เทียบเคียงสำนวนไทยได้ว่า แน่นเป็น**ปลากระป๋อง** ทั้งสองสำนวนมีที่มามาจากลักษณะของปลากระป๋องเหมือนกัน กล่าวคือปลากระป๋องคือปลาที่อัดกันแน่นอยู่ในกระป๋อง เมื่อคนจำนวนมากเบียดกันแน่นอยู่ในที่ใดที่หนึ่ง จึงมีลักษณะเหมือนกับปลากระป๋อง

2.3 อุปลักษณ์ธรรมชาติ

อุปลักษณ์ธรรมชาติ หมายถึง อุปลักษณ์ที่เกิดจากการนำรูปภาษาที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับธรรมชาติเช่น น้ำและไฟ มาใช้กล่าวในเชิงเปรียบเทียบถึงคนในสำนวนฝรั่งเศสและสำนวนไทย ซึ่งพบการใช้สิ่งที่นำมาเปรียบเหมือนกันทุกประการทั้งในสำนวนฝรั่งเศสและสำนวนไทย และการใช้สิ่งที่นำมาเปรียบเหมือนกันบางประการ

การใช้สิ่งที่นำมาเปรียบเหมือนกันทุกประการ เช่น jouer avec le **feu** (เล่นกับไฟ) เทียบเคียงกับสำนวนไทยว่า เล่นกับ**ไฟ** ทั้งสองสำนวนต่างที่มามาจากไฟซึ่งนับว่าเป็นสิ่งที่มีอันตรายมากที่สุด สามารถทำอันตรายหรือสร้างความเสียหายให้กับคนได้ ถ้าเราไปเล่นกับมันอาจโดนไฟลวกมือได้ นอกจากนี้ในสำนวนไทยยังใช้สอนผู้หญิงว่าอย่าไปเล่นกับไฟ หมายถึง อย่าไปล้อเล่นกับผู้ชายเพราะอาจพลาดท่าเสียทีได้

การใช้รูปภาษาที่มีสิ่งที่นำมาเปรียบคล้ายคลึงกัน เช่น être comme le **jour** et la **nuit** (เป็นเหมือนกลางวันกับกลางคืน) เทียบกับสำนวนไทยว่า ต่างกันราว**ฟ้า**กับ**ดิน** ทั้งสองสำนวนต่างมีที่มาจากธรรมชาติที่อยู่ห่างกันมากจนไม่มีวันมาบรรจบกันได้ โดยที่กลางวันและกลางคืนเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทางธรรมชาติ ในขณะที่ฟ้ากับดินเป็นสิ่งที่มีอยู่ในธรรมชาติ

2.4 อุปลักษณ์สิ่งเหนือธรรมชาติ

อุปลักษณ์สิ่งเหนือธรรมชาติ หมายถึง อุปลักษณ์ที่เกิดจากการนำรูปภาษาที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับสิ่งที่อยู่เหนือความเป็นจริงตามธรรมชาติมาใช้กล่าวในเชิงเปรียบเทียบถึงคนในสำนวนฝรั่งเศสและสำนวนไทย พบการใช้สิ่งที่นำมาเปรียบเหมือนกันบางประการในสำนวนฝรั่งเศสและสำนวนไทยเท่านั้น คือ สำนวนฝรั่งเศส être beau comme un **Dieu** (หล่อราวกับเทพเจ้า) เทียบกับสำนวนไทยว่า หล่อราวกับ**เทพบุตร** ทั้งสองสำนวนนำเทพมาเปรียบกับคน ซึ่งในสำนวนฝรั่งเศสมาจากเทพนิยายกรีกที่กล่าวถึงเทพเจ้าอพอลโลว่าเป็นเทพเจ้าที่มีรูปงามมาก ในขณะที่สำนวนไทยนำเทพบุตรมาเปรียบเพราะเชื่อกันว่าเทพบุตรเป็นเทวดาที่อยู่บนสวรรค์ เป็นผู้มีบุญ มีผิวพรรณผุดผ่อง และมีรูปร่างงามเกินมนุษย์

2.5 อุปลักษณ์ตัวเลข

อุปลักษณ์ตัวเลข หมายถึง อุปลักษณ์ที่มีการใช้รูปภาษาที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับตัวเลขมาใช้กล่าวในเชิงเปรียบเทียบถึงคนในสำนวนฝรั่งเศสและสำนวนไทย พบการใช้รูปภาษาของสิ่งที่นำมาเปรียบแตกต่างกันใน

สำนวนฝรั่งเศสและสำนวนไทยเท่านั้น คือสำนวน être **numéro un** (หมายเลขหนึ่ง) เทียบกับสำนวนไทยว่า **หัวกะทิ** สำนวนฝรั่งเศสนำตัวเลขมาเปรียบกับคนเพราะคนที่เป็นที่หนึ่ง ย่อมหมายถึงมีความเป็นยอดที่สุด ไม่มีใครมาเปรียบได้ เปรียบเหมือนกับหมายเลขหนึ่งที่มักเป็นตัวเลขที่อยู่หน้าสุดเสมอ ในขณะที่สำนวนไทยนำ "หัวกะทิ" ซึ่งเป็นน้ำกะทิที่ได้มาจากการคั้นมะพร้าวในครั้งแรกและนิยมนำมาทำอาหารเพราะเป็นน้ำกะทิที่ข้นและมันมาเปรียบกับคนที่มีความสามารถดีเยี่ยม

จากการศึกษาอุปลักษณ์ประเภทต่างๆ ทำให้ทราบรูปภาษาที่นำมาใช้เปรียบเทียบกับคน ซึ่งการใช้อุปลักษณ์ไม่ใช่เพียงการใช้เชิงเปรียบเทียบเท่านั้น แต่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงระบบความคิดและมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาที่มีต่อคนด้วย ดังที่ Ogden and Richards (1972: 11) กล่าวไว้ว่า ความหมายของคำเป็นความสัมพันธ์ระหว่างรูปภาษาและความคิดที่อ้างอิงกัน โดยคำมีความหมายผ่านมโนทัศน์ ซึ่งเป็นความคิด ความรู้ ความเข้าใจของเจ้าของภาษา ที่นำรูปภาษาที่มีความหมายตามมโนทัศน์มาอ้างถึงภาพแท้จริงที่ปรากฏบนโลก ดังจะเห็นได้ดังภาพประกอบ 1

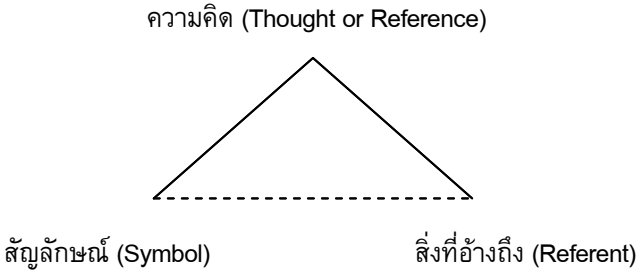

ภาพประกอบ 1 สามเหลี่ยมของออกเดนและริชาร์ด
ที่มา: Ogden, C. K. and I.A. Richards. (1972: 11)

ความคิด (Thought) หมายถึง มโนทัศน์ สัญลักษณ์ (Symbol) หมายถึง รูปภาษาซึ่งอาจเป็นคำหรือประโยค และสิ่งที่อ้างถึง (referent) หมายถึง วัตถุที่อยู่ในโลก จะเห็นได้ว่าไม่มีการเชื่อมโยงระหว่างสัญลักษณ์กับสิ่งที่อ้างถึงโดยตรง ซึ่งแสดงว่ารูปภาษาอาจไม่เกี่ยวข้องกันกับโลกแห่งความเป็นจริงของมนุษย์ จึงให้เส้นประแสดงความสัมพันธ์ระหว่างรูปภาษากับสิ่งที่อ้างถึง (Ogden and Richards, 1972: 11)

การใช้อุปลักษณ์ในชีวิตประจำวันสามารถสะท้อนให้เห็นถึงระบบความคิดและมโนทัศน์ของมนุษย์ในแต่ละสังคมได้ เรียกว่าอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ ซึ่งในการใช้ภาษานั้นมักเกิดขึ้นโดยธรรมชาติและมาจากประสบการณ์ของผู้ใช้ภาษานั้น ซึ่งมโนทัศน์หนึ่งสามารถกำหนดอีกมโนทัศน์ได้โดยการโยงความหมาย (Mapping) จากวงความหมายต้นทาง (Source domain) ไปยังวงความหมายปลายทาง (Target domain) โดยทั่วไปแล้ววงความหมายต้นทางมักเป็นรูปธรรม และวงความหมายปลายทางมักเป็นนามธรรม (Lakoff and Johnson, 1980: 24-25; Claudi, Heine, and Hünnemeyer, 1991: 34)

จากการศึกษามโนทัศน์ที่เกี่ยวกับคนที่พบในสำนวนฝรั่งเศสและสำนวนไทยพบว่า การใช้อุปลักษณ์สามารถสะท้อนให้เห็นมโนทัศน์เกี่ยวกับคนที่พบในสำนวนฝรั่งเศสและสำนวนไทยได้ คือ 1. คนเป็นสิ่งมีชีวิต และ 2. คนเป็นสิ่งไม่มีชีวิต

1. คนเป็นสิ่งมีชีวิต จำแนกเป็นประเภทย่อยได้ดังนี้

1.1 คนเป็นมนุษย์

จากการใช้อุปลักษณ์มนุษย์สะท้อนมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาได้ว่าคนในสังคมฝรั่งเศสและสำนวนไทยเห็นถึงความสำคัญของอวัยวะ อาชีพ รวมถึงเชื้อชาติ เช่น การมองว่าชาวยิวเป็นคนขี้เหนียว หรือ การนำอวัยวะที่สำคัญมาเปรียบกับคน เช่น การนำมือขวามาเปรียบกับคนสนิท เพราะมือเป็นอวัยวะที่ใช้จับสิ่งของต่าง ๆ เมื่อนำมาเปรียบกับคน จึงสะท้อนให้เห็นว่าคนคนนั้นต้องมีความสำคัญ สามารถทำสิ่งต่างๆ แทนตนเองได้

1.2 คนเป็นสัตว์

รูปภาษาที่มีความหมายเกี่ยวกับสัตว์ที่นำมาใช้เปรียบกับคน แสดงมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาได้ว่า คนเป็นสัตว์ เพราะพฤติกรรม ลักษณะนิสัยของคนและสัตว์ที่สอดคล้องคล้ายคลึงกัน ซึ่งการใช้อุปลักษณ์สัตว์สะท้อนให้เห็นนิสัยของคนในสังคมฝรั่งเศสและคนในสังคมไทยได้ว่า คนในสังคมของแต่ละสังคมมีนิสัยหวงของเหมือนสุนัข ลื่นไหลเหมือนปลาไหล และสกปรกเหมือนหมู รวมถึงการเปรียบคนโง่เป็นลาของคนในสังคมฝรั่งเศส ในขณะที่สังคมไทยเปรียบคนโง่เป็นวัวเป็นควาย ซึ่งการใช้สำนวนของฝรั่งเศสและสำนวนไทย นอกจากจะสะท้อนให้เห็นถึงนิสัยของคนในสังคมแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นถึงการเลี้ยงสัตว์ของทั้งสองประเทศด้วย

1.3 คนเป็นพืช

การใช้อุปลักษณ์พืชสามารถแสดงให้เห็นมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาทั้งในสังคมและสังคมไทยได้ว่าคนเป็นพืช โดยการนำลักษณะของพืชมาเปรียบกับคนในสังคมเพื่อแสดงลักษณะของคนคนนั้น เช่น การนำกาฝากมาเปรียบกับคนที่ชอบเกาะคนอื่นโดยไม่ทำประโยชน์ให้ นอกจากนี้ ทั้งสังคมฝรั่งเศสและสังคมไทยมองว่าคนมีการผลิบานเหมือนดอกไม้ โดยการนำอาการผลิดอกออกผลของต้นไม้มาเปรียบกับเด็กผู้หญิงที่กำลังเข้าสู่วัยสาว

2. คนเป็นสิ่งไม่มีชีวิต แบ่งเป็นประเภทย่อยได้ดังนี้

2.1 คนเป็นสิ่งของ

การนำรูปภาษาที่มีความหมายเกี่ยวกับสิ่งของมาใช้เป็นอุปลักษณ์สะท้อนให้เห็นมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาว่า คนเป็นสิ่งของ โดยการนำลักษณะที่โดดเด่น เป็นเอกลักษณ์ของสิ่งของมาใช้เปรียบถึงคน เช่น ในสังคมฝรั่งเศสนำตะปูซึ่งมีลักษณะเรียวและยาว มาเปรียบกับคนผอมเพื่อให้เกิดภาพว่าคนคนนั้นผอมเพียงใด ในขณะที่สังคมไทยนำไม้เสียบผีมาเปรียบ ซึ่งในสำนวนไทยนั้นนอกจากสะท้อนให้เห็นภาพความผอมแล้ว ยังสะท้อนถึงการเผาศพของชาวบ้านสมัยก่อนที่นำไม้เสียบไว้กับศพเพื่อคอยพลิกศพไปมา

2.2 คนเป็นอาหาร

อุปลักษณ์อาหารที่นำมาใช้เปรียบถึงคนนั้นสะท้อนให้เห็นว่าทั้งสังคมฝรั่งเศสและสังคมไทยต่างมองคนเป็นอาหาร เพื่อแสดงให้เห็นถึงลักษณะเด่นที่มีความสัมพันธ์กันระหว่างอาหารกับคน เช่น การนำปลากระป๋องมาเปรียบคนที่อยู่กันอย่างแออัด เพราะลักษณะเด่นของปลากระป๋องคือการนำปลาหลายๆ ตัวอัดลงไปในกระป๋องเดียวกัน เมื่อนำมาใช้เปรียบกับคนทำให้เกิดภาพของคนที่ต้องอยู่กันอย่างเบียดเสียดในที่ใดที่หนึ่ง หรือในสำนวนไทยที่นำหัวกะทิ รวมถึงขิงและข่า มาใช้เปรียบถึงคน สะท้อนให้เห็นว่าคนในสังคมไทยนิยมการทำอาหาร

2.3 คนเป็นธรรมชาติ

การนำรูปภาษาที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับธรรมชาติมาใช้เป็นอุปลักษณ์คนสะท้อนให้เห็นว่าผู้ใช้ภาษาทั้งในสังคมฝรั่งเศสและสังคมไทยมองคนเป็นธรรมชาติ และสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะนิสัย อารมณ์ของคนในสังคม เช่น การนำน้ำและไฟมาเปรียบถึงอารมณ์ของคน เนื่องจากน้ำและไฟมีลักษณะเป็นสากล คือน้ำจะให้ความรู้สึกเย็น และไฟจะให้ความรู้สึกร้อนและอันตราย ดังนั้นคนในสังคมฝรั่งเศสและในสังคมไทย จึงมองเห็นภาพเหมือนกันคือมองคนที่มีใจเย็นเป็นน้ำ ในขณะที่คนที่มีอารมณ์ร้อนเป็นไฟ

2.4 คนเป็นสิ่งเหนือธรรมชาติ

อุปลักษณ์สิ่งเหนือธรรมชาติสะท้อนมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาได้ว่าคนเป็นสิ่งเหนือธรรมชาติ เช่น เทพเจ้า เทพบุตร ซึ่งเป็นสิ่งที่คนสมมติขึ้นมาเพื่อแสดงให้เห็นความงดงามของคน

2.5 คนเป็นตัวเลข

การใช้รูปภาษาที่มีความหมายเกี่ยวกับตัวเลขมาเปรียบถึงคนสามารถสะท้อนมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาได้ว่า คนเป็นตัวเลข โดยคนในสังคมฝรั่งเศสมองว่าเลขหนึ่งเป็นเลขที่แสดงความยอดเยี่ยมหรือความเก่งที่สุด

สรุปและอภิปรายผล

การใช้อุปลักษณ์ประเภทต่างๆ กล่าวถึงคนที่พบในสำนวนฝรั่งเศสและสำนวนไทยนั้น สามารถสะท้อนให้เห็นมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาในแต่ละสังคมได้ว่ามองคนในสังคมตนเองเป็นอย่างไร ซึ่งอุปลักษณ์ประเภทต่างๆ ที่พบในสำนวนฝรั่งเศสและสำนวนไทย สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ ได้แก่ 1. อุปลักษณ์สิ่งมีชีวิต และ 2. อุปลักษณ์สิ่งไม่มีชีวิต ซึ่งจำแนกเป็นอุปลักษณ์ย่อยได้ดังนี้

1. อุปลักษณ์สิ่งมีชีวิต สามารถจำแนกอุปลักษณ์ย่อยได้เป็น 1. อุปลักษณ์มนุษย์ 2. อุปลักษณ์พืช และ 3. อุปลักษณ์สัตว์

2. อุปลักษณ์สิ่งไม่มีชีวิต สามารถจำแนกอุปลักษณ์ย่อยได้เป็น 1. อุปลักษณ์สิ่งของ 2. อุปลักษณ์อาหาร 3. อุปลักษณ์ธรรมชาติ 4. อุปลักษณ์สิ่งเหนือธรรมชาติ และ 5. อุปลักษณ์ตัวเลข

จากการใช้อุปลักษณ์ดังกล่าวข้างต้น สามารถแสดงให้เห็นถึงมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาทั้งในสังคมฝรั่งเศสและสำนวนไทยได้ดังภาพประกอบ 2 และภาพประกอบ 3 ตามลำดับ

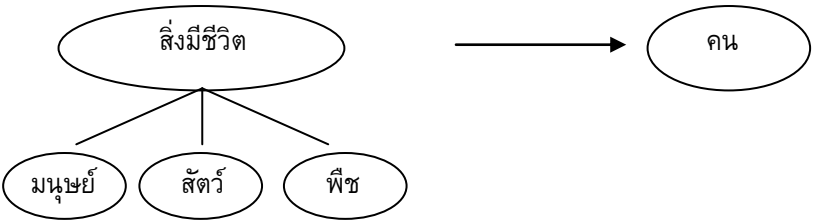

ภาพประกอบ 2 แผนภาพแสดงมโนทัศน์คนเป็นสิ่งมีชีวิต

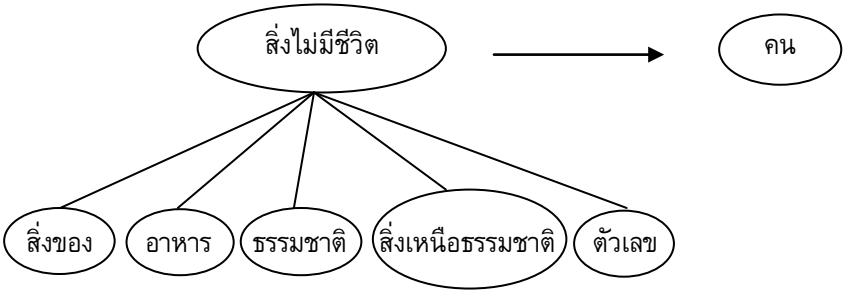

ภาพประกอบ 3 แผนภาพแสดงมโนทัศน์คนเป็นสิ่งไม่มีชีวิต

จากการศึกษาเปรียบเทียบอุปลักษณ์ที่เกี่ยวกับคนที่พบในสำนวนฝรั่งเศสและสำนวนไทย ผู้วิจัยพบว่าอุปลักษณ์ที่นำมาใช้กล่าวถึงคนมีความเกี่ยวข้องกับคนโดยตรงและมีความสำคัญต่อคน เช่น สัตว์ พืช หรือสิ่งของ ซึ่งสังเกตได้จากรูปภาษาที่นำมาใช้ในการเปรียบเทียบไม่ว่าในสำนวนฝรั่งเศสหรือสำนวนไทย

นอกจากนี้จากการศึกษาเปรียบเทียบการใช้อุปลักษณ์ประเภทต่างๆ ที่นำมาเปรียบกับคน พบว่าการใช้รูปภาษาของการใช้สิ่งที่นำมาเปรียบคล้ายคลึงกันในสำนวนฝรั่งเศสและสำนวนไทยสะท้อนให้เห็นมโนทัศน์ของคนในสังคมฝรั่งเศสและสำนวนไทยว่า คนในสังคมฝรั่งเศสกับคนในสังคมไทยมองคนในสังคมเหมือนกัน เช่น มองว่าคนในสังคมของตนมีนิสัยหวงของ ขี้เหนียว หรือ กล้าหาญเหมือนกัน แต่เนื่องด้วยความแตกต่างทางวัฒนธรรม ความเชื่อ สิ่งแวดล้อมรวมถึงการประกอบอาชีพทำให้รูปภาษาที่ใช้แตกต่างกัน โดยรูปภาษาที่นำมาใช้เป็นอุปลักษณ์ยังสามารถสะท้อนถึงสภาพความเป็นอยู่ วัฒนธรรม ความเชื่อรวมถึงลักษณะนิสัยของคนในสังคมฝรั่งเศสและสังคมไทยได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานของ ฮิเดโอะ ฮิราโนะ (2550) ศึกษาเปรียบเทียบสำนวนญี่ปุ่นกับสำนวนไทยที่มีคำเกี่ยวกับสัตว์สี่เท้า ที่พบว่าสำนวนญี่ปุ่นและสำนวนไทยที่มีคำเกี่ยวกับสัตว์สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต ทัศนคติ ความเชื่อ วัฒนธรรมและอื่นๆ อีกในหลายๆ ด้านของทั้งสองชาติได้อย่างชัดเจนซึ่งค่อนข้างมีความคล้ายคลึงกันมาก

โดยเฉพาะในเรื่องของการดำเนินชีวิตที่ค่อนข้างผูกพันอยู่กับธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่เช่น การประกอบอาชีพ การดำเนินชีวิต และความเป็นอยู่ในด้านอื่นๆ โดยอาจจะมีความแตกต่างกันในบางด้าน เช่น พืชพันธุ์ทางธรรมชาติ ประเภทของสัตว์ที่นำมาเป็นพาหนะในการเดินทางและใช้แรงงาน

การศึกษาอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ที่เกี่ยวกับคนที่พบในสำนวนฝรั่งเศสและสำนวนไทย มีประโยชน์ต่อผู้เรียนภาษาฝรั่งเศส เพราะทำให้เข้าใจมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาทั้งในสังคมฝรั่งเศสและสังคมไทยมากขึ้น รวมทั้งได้เห็นถึงวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ ความเชื่อ และค่านิยม

ข้อเสนอแนะทางวิชาการ

ในการสอนวิชาฝรั่งเศส ครูผู้สอนควรสอนให้ผู้เรียนเห็นความแตกต่างและความเหมือนกันของสำนวนฝรั่งเศสและสำนวนไทย เพื่อที่ผู้เรียนจะได้ไม่สับสนในการเอาไปใช้ นอกจากนี้ผู้สอนควรแทรกเรื่องวัฒนธรรมของสังคมฝรั่งเศสและสังคมไทยลงไปในเนื้อหาด้วย เนื่องจากสังคมฝรั่งเศสและสังคมไทยต่างมีความแตกต่างกันทั้งทางด้านวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ รวมถึงความเชื่อต่างๆ

บรรณานุกรม

กาญจนา จิวะกิดาการ. 2542. **สำนวนฝรั่งเศสควรรู้**. เชียงใหม่: สาขาวิชาภาษาฝรั่งเศส มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

โชคชัย ห่วงถนอม. 2548. **การวิเคราะห์อุปลักษณ์การต่อสู้และการแข่งขันในข่าวธุรกิจตามแนวทฤษฎีอรรถศาสตร์พุทธิปัญญา**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาจารึกภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ดารณี พุทธรักษา. 2532. **สำนวนฝรั่งเศสและสำนวนไทย**. กรุงเทพฯ: ดวงกมล.

ประสิทธิ์ กาพย์กลอน. 2523. **ภาษากับความคิด**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ปรีชา ช้างขวัญยืน. 2517. **พื้นฐานการใช้ภาษา**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

ปรีชา ทิชินพงศ์. 2523. **ลักษณะภาษาไทย (ไทย 104)**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

มิรินด้า บูรรุ่งโรจน์. 2548. **อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์เกี่ยวกับผู้หญิงในบทเพลงลูกทุ่งไทย**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาภาษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

รัชนี ซอโสตถิกุล. 2550. **สุภาษิตอังกฤษ-คำสอนใจของไทยที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สอางค์ มะลิกุล. 2532. **สุภาษิต-คำพังเพย ภาษาฝรั่งเศส**. กรุงเทพฯ: ดี ดี บุ๊คสโตร์.

อนุมานราชธน, พระยา. 2499. **นิรุกติศาสตร์ ภาค2**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม.

ฮิราโนะ, ฮิเดโอะ. 2550. **การศึกษาเปรียบเทียบสำนวนญี่ปุ่นกับสำนวนไทยที่มีคำเกี่ยวกับสัตว์สี่เท้า**. ปริญญานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

Claudi, U., B Heine, and F. hünnemeyer. 1991. **Grammaticalization: A conceptual framework**. Chicago: University of Chicago Press.

Lakoff, G. and Johnson, M. 1980. **Metaphor we live by**. Chicago: University of Chicago.

Ogden, C. K. and Richards, I.A. 1972. **The Meaning of Meaning: A Study of The Influence of Language upon Thougth and of the Science of Symbolism**. London: Routledge & Kegan Paul.

Ullmann, S. 1962. **Semantics: An Introduction to the Science of Meaning**. Oxford: Basil Blackwell.

Ungerer, F. and Schmid. 1996. **An Introduction to Cognitive Linguistics**. London: Longman.